

A mignon nem minyon

Május végén jelent meg a *Top 2500 francia–magyar szótár* és a *Top 2500 magyar–francia szótár* a budapesti Tinta Könyvkiadó gondozásában. A szerzőt, **Bárdosi Vilmos** professzort a kiadó igazgató-főszerkesztője, Kiss Gábor kérdezte.

– Számos francia–magyar és magyar–francia szótár címlapján olvashatjuk a nevét szerzőként, szerkesztőként. Hol és miért szerette meg a francia nyelvet?

– Szombathelyi gimnáziumi franciatanárromnak, Szemző Magda tanárnőnek köszönhetek mindent, aki lenyűgöző személyiséggel és tudásával megszerettette velem a francia nyelvet és kultúrát, meghatározva ezzel egyetemi szakválasztásomat és több mint négy évtizedes egyetemi pályámat is. Az ELTE francia szakán pedig olyan tanáregyéniségek mélyítették el bennem ezt a szeretetet, mint például Kelemen Tiborné, Gáldi László, Süpek Ottó, Szabics Imre, Tamás Lajos.

– Negyvenhatodik évét tölti az ELTE Bölcsészkarának Francia Tanszékén. Ritka az ilyen hűség a munkahelyhez... Hogy tekint vissza erre a hosszú időszakra?

– Biztonságot adó, szerető családi körben eltöltött és inspiráló munkában bővelkedő, boldog évtizedek voltak az oktatás, a kutatás

Bárdosi Vilmos és a kiadó vezetője, Kiss Gábor

és a tudományszervezés területén egyaránt. A francia nyelv és nyelvészet tárgykörében tartott egyetemi óráim a hallgatói kérdések, visszajelzések alapján egyben háttérét adták kutatói tevékenységemnek is, amely elsősorban a nyelvek sava-borsát adó szólások, közmondások vizsgálatára, valamint az ezeket is megjelenítő egy- és kétnyelvű szótárak szerkesztésére összpontosult. Pályámat jellemezni leginkább Marcus Aureliusnak az *Elmélkedések* című munkájában olvasható bölcsességgel tudnám: „Szeresd a magad kis mesterségét, amibe beletanultál, és találd benne kedvedet. Ami még hátravan életedből, úgy éld le, hogy minden dolgodat teljes lelkedből az istenekre bízod, és az emberek közül egynek sem vagy sem zsarnoka, sem szolgálja.”

– A francia nyelvnek a világban elfoglalt helye igen sajátos: egy időben úgy vélték, a szellemtudományok és a diplomácia meg sem lehetne nélküle. De hadd kérdezzek erről egy közelmúltbeli esemény kapcsán. Az ELTE elődjét Pázmány Péter alapította 1635-ben. Erre emlékezve az egyetem szenátusa május elején ünnepi közgyűlést hívott össze, s ezen ön tartotta a szakmai előadást saját kutatási területéről, Néhány gondolat a francia nyelv múltjáról, jelenéről és jövőjéről címmel. Miről esett ebben szó?

– Egy nagyon nagy múltú nyelv kialakulásának legfontosabb csomópontjait igyekeztem felvázolni. A gall alapú és germán nyelvekkel is keveredő francia nyelv a népi latinból származik, és a klasszikus latin nyelv „árvajaként” a legkevésbé latin jellegű az újlatin nyelvek között. Alighogy megszületett a protofranciának nevezhető „rusztikus” nyelv, a XI. században már világhódító útra is indult – először Angliába, majd a Szent Bertalan-éjt (1572) követő vallásháború protestáns menekültjei által eljuttott Svájcba, Hollandiába, Németországba, de még Észak-Amerikába is. A XVI. század közepére a francia már a közigazgatás hivatalos nyelve, egy évszázaddal később pedig a klasszikus irodalmi nyelv kialakítóinak hatására már alig különbözik a mai franciától. Globális pozíciói a XX. században rendültek meg. A világangol hódítására a franciák a többi között

(folytatás a következő oldalon)

A mignon nem minyon

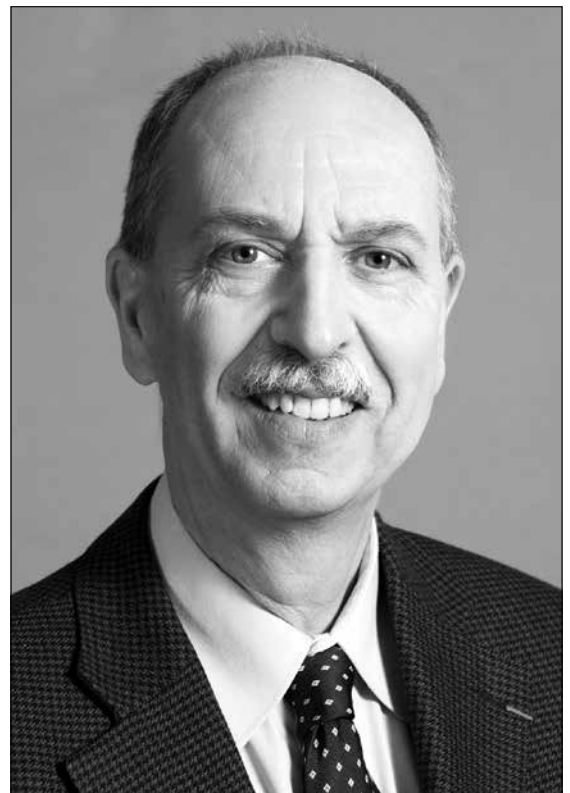
(folytatás az előző oldalról)

➤ a nyelv rugalmas modernizálásával igyekeznek válaszolni, hogy nyelvük a „globish” reális alternatívájaként jelen lehessen a jövőben is. Egy olyan nyelvnek ugyanis, amely magára a globalizálódott globalizáció szóra is külön francia szót – mondialisation – alkotott, minden esélye megvan erre.

– Most egyszerre két Top szótár is megjelent az ön szerkesztésében. Mit tartalmaznak ezek?

– A Top 2500 francia–magyar szótár egye-
síti a szótárak és a társalgási könyvek nyújtotta előnyöket. A francia nyelv 2500 olyan alapvető szavát tartalmazza, amelyek segítségével a nyelvhasználó könnyen elboldogulhat a mindennapi életben. A szótárban az alapszókincs szavai, fordulatai mellett helyet kaptak a fran-

A Bárdosi Vilmos és Chmelik Erzsébet szerzőpáros Top 2500 francia–magyar szótár című munkája

A szótárszerkesztő A francia nyelv lexikonának is társszerzője

cia kultúrát, életmódot felidéző, ikonikus kifejezések, valamint a mindennapi életünket meghatározó, újabb keletkezésű vagy divatos elemek is. Ez a szótár minden egyes francia címszónak megadja a helyes kiejtését, főnevek esetében azok nemét, rendhagyó többes számát és a magyar megfelelőjét. A címszavak jelentését egy-egy találó francia példamondattal és azok hű magyar fordításával világítja meg, továbbá – igazi újdonságként – esetenként szócikk-közi információs ablak formájában kiegészítő nyelvtani, lexikai és nyelvhasználati érdekességekkel is szolgál. A szótár végén található függelék a magyar anyanyelvűek számára további információkat tartalmaz a gyakori magyar–francia lexikai ún. hamis barátokról, a francia igékről, azok ragozási módjairól néhány gyakori rendhagyó francia ige ragozási mintájának bemutatásával.

– Ez a szótár már jó kiindulási alap volt a párja, a Top 2500 magyar–francia szótár elkészítéséhez?

– Igen. Az utóbbi felépítése, fő jellemzői megegyeznek az előző kötetével, csak itt a bemeneti irány a magyar nyelv, bal olda-

BOISSON	34
BOISSON [boászõ] n fn ✦ Tu veux une boisson rafraichissante ?	ITAL ✦ Kérsz egy üdítõtalt?
BOÎTE [boát] n fn ✦ Je collectionne les boîtes colorées.	DOBOZ ✦ Gyűjtöm a színes dobozokat .
BOMBE [bõb] n fn ✦ La bombe atomique utilise l'énergie nucléaire.	BOMBA ✦ Az atom bomba a nukleáris energiát használja fel.
BON, BONNE [bõ, bon] ✦ C'est une très bonne idée !	JÓ ✦ Ez nagyon jó ötlet!
BON MARCHÉ [bõ mársé] ✦ Noé n'achète que des produits bon marché .	OLCSÓ ✦ Noé csak olcsó termékeket vásárol.
BON MARCHÉ A <i>bon marché</i> melléknév változatlan alakú, tehát sem nemben, sem számban nem egyeztetjük, ugyanakkor fokozható: <i>une veste bon marché</i> 'olcsó zakó', <i>des chaussures bon marché</i> 'olcsó cipõ', <i>Ma veste est meilleure marché que la tienne.</i> 'A zakóm olcsóbb, mint a tied.' A beszélt nyelv előszeretettel helyettesíti a szerkezetet a <i>pas cher/chère, moins cher/chère</i> alakokkal: <i>une veste pas chère, des chaussures pas chers, Ma veste est moins chère que la tienne.</i> Ilyenkor természetesen nemben és számban egyeztetni kell.	
BONHEUR [bonõr] h fn ✦ Un enfant, c'est que du bonheur !	BOLDOGSÁG ✦ Egy gyerek csupa boldogság !
BONJOUR ! [bõzsúr] h fn ✦ Bonjour , tout le monde !	JÓ NAPOT! ✦ Jó napot kívánok mindenkinek!
BONJOUR ! A legáltalánosabb köszönés a franciában a <i>Bonjour !</i> 'Jó reggelt!', <i>Jó napot!</i> és a <i>Bonsoir !</i> 'Jó estétét!', <i>Jó éjszakát!</i> A franciák a köszönés szempontjából tehát nem négy, csak két részre osztják a napot: ha világos van, akkor <i>bonjour</i> -t, ha sötét, akkor <i>bonsoir</i> -t köszönnek egymásnak. A <i>bonjour</i> -t csak érkezéskor használják, a <i>bonsoir</i> -t azonban távozáskor is. <i>Bonne nuit</i> -t [jó éjszakát] csak az együtt lakók kívánnak egymásnak – közvetlenül elalvás előtt.	
BONNET [bone] h fn ✦ Noé portait un bonnet noir.	SAPKA ✦ Noé fekete sapkát viselt.
BONSOIR ! [bõszoár] h fn ✦ Bonsoir et amusez-vous bien.	JÓ ESTÉT! ✦ Jó estét és jó szórakozást!
BORD [bor] h fn ✦ Ma mère s'est assise au bord du lit et s'est mise à raconter.	SZÉL ✦ Anyám leült az ágy szélére , és mesélni kezdett.
BORD DE (LA) MER [bor dõ (lá) mer] h fn ✦ Tu veux qu'on aille au bord de la mer ce week-end ?	TENGERPART ✦ Akarod, hogy elmenjünk a tengerpartra a hétvégén?
BOTTE [bot] n fn ✦ Tu auras besoin de bonnes bottes si tu veux t'installer au Canada !	SZIZMA ✦ Szükséged lesz jó csizmákra , ha Kanadában akarsz letelepülni!

lon állnak a magyar szavak. A szótár minden egyes magyar címszónak megadja a szófaját, főnevek esetében azok toldalékváltozatait, igéknél azok főnévi igenévi alakját, továbbá francia megfelelőjét. A magyar címszavak jelentését itt is egy-egy példamondat, tipikus helyzetmondattal és azok hű francia fordítása világítja meg, továbbá szócikk-közi információk ablakban itt is megjelennek a kiegészítő nyelvtani, lexikai és nyelvhasználati érdekességek. A szótár végén található függelék pedig – elsősorban a nem magyar anyanyelvűek számára – további információkat tartalmaz a magyar ábécé betűiről és azok kiejtéséről, a főnevek esetragozásáról, a névmások ragozásáról, a tő- és sorszámnevekről, a magyar igeragozásáról, valamint a gyakori magyar–francia lexikai ún. hamis barátokról.

– A 2500 szó valójában mennyi a nyelv nagy szótengeréből?

– Ha például az egykötetes, egynyelvű francia értelmező szótárakra gondolunk (La-

A magyar nyelv iránt érdeklődő franciáknak is ajánlható a professzor új kötete, a *Top 2500 magyar–francia szótár*

rousse, *Petit Robert*), akkor bizony ez nem sok. De ha azt tartjuk szem előtt, hogy a mindennapi kommunikációnk során nem nagyon használunk 2000–3000 szónál többet, akkor nem is olyan elhanyagolható mennyiség. A probléma inkább az, hogy nem ugyanazt a 2000–3000 szót használja minden ember, hisz más és más például az életkora, a képzettsége, a foglalkozása.

– A múlt század '90-es éveitől – főleg az angol szótárszerkesztők – egyre több grammatikát, nyelvtant sűrítenek bele a szótárba, így ezek a szótárak már szinte nyelvtankönyvként is használhatók. Élt ezzel a lehetőséggel?

– Igen, erre utaltam fentebb a szócikkek között álló információs ablakok keretében megadott kiegészítő nyelvtani, lexikai és nyelvhasználati érdekességek kapcsán.

– Ön társszerzője A francia nyelv lexikonának. Mondhatjuk, hogy ez a két szótár mini lexikon is a francia és a magyar nyelvről?

– Ez csak erősen korlátozott mértékben igaz – és nem csak a terjedelem miatt. Ne felejtjük el, hogy A francia nyelv lexikona 638 oldalon nyújt nyelvtani, lexikai, nyelvhasználati, továbbá kultúrtörténeti érdekességeket csak a francia nyelvről.

– A függelékben van egy „hamis barátok” című rész. Talán nem mindenki találkozott még a kifejezéssel...

– A „hamis barátok” nyelvészeti értelemben olyan szópár, melynek tagjai különböző nyelvűek, alakjuk hasonló, de jelentésük különböző. E szavak „barátoknak” tűnnek, amelyek tanulás nélkül is felismerhetők, de éppen a megtévesztő hasonlóság miatt a nyelvtanulók gyakran (egy másik nyelvben megtanult értelmet adva nekik) tévesen használják őket, ez aztán félreértésekhez vezet. E szópárok elemei tehát csak látszólag vagy csak részben felelnek meg egymásnak. Ilyen például a francia *mignon* [ejtsd: minyon] szó, amelynek jelentése: aranyos, helyes, bájos és a magyar *minyon* szó esete.

– Kiknek ajánlja a szótárakat?

– A francia–magyar és tükörcserepe, a magyar–francia szótár hasznos lehet mindazoknak, akik most kezdenek ismerkedni a francia nyelvvel, de azoknak is, akik korábbi nyelvtudásukat kívánják fölfrissíteni, továbbfejlesztetni, sőt még a magyar nyelv iránt érdeklődő francia anyanyelvűek is.

31 BÁTORSÁG

<p>BÁNYA fn ~k, ~t, ~ja ♦ Ma már csak nagyon kevés <i>bánya</i> működik.</p> <p>BÁR fn ~ok, ~t, ~ja ♦ Noé törzsvendég ebben a <i>barán</i>.</p> <p>BÁR – BOÎTE DE NUIT A magyar <i>bar</i> szó jelentése 'éjjeli, rendszerint táncos mulatóhely, lokál', amit franciára tehát a <i>boîte de nuit</i> kifejezéssel kell fordítani. A francia <i>bar</i> főnév a francia életforma olyan jellegzetes intézményét jelöli, ami egyszerűen berendezett kis vendéglátóhely, ahol a pultnál vagy a kis asztaloknál kávét, aperitifet lehet fogyasztani. Többségük már korán kinyit, így egy gyors reggeli (például <i>café-crème</i> és <i>croissant</i>) elfogyasztása is lehetséges. Ebédidőben pedig valami gyorsan fogyasztható étel, például klasszikus francia szendvics (<i>baguette jambon-beurre</i>) vagy a jellegzetes <i>croque-monsieur</i> 'ropogósra sült sajtós, sonkás szendvics' rendelhető. Lásd még: <i>KÁVÉZÓ – CAFÉ</i>.</p> <p>BÁRÁNY fn ~ok, ~t, ~a ♦ Soha nem eszem <i>barányt</i> vagy borjút, inkább a szárnyasokat szeretem.</p> <p>BARÁT fn ~ok, ~ot, ~ja, BARÁTNŐ fn ~k, ~t, ~je ♦ A legjobb <i>barátom</i> még mindig nőtlen. ♦ Amikor lerobbant a kocsim, elsőnek Zoé <i>barátnőmet</i> hívtam fel.</p> <p>BARÁT, BARÁTNŐ – AMI, AMIE A bizalmas stílusú beszédben, 'haver' jelentésben, a <i>le copain, la copine</i> szavak is igen gyakoriak: <i>Majdnem minden barátom és barátnőm külföldre költözött.</i> 'Presque tous mes copains et toutes mes copines sont partis vivre à l'étranger.'</p> <p>BARÁTSÁGOS mn ~ok, ~t v. ~at, ~an ♦ A két csapat <i>barátságos</i> mérközösen találkozott.</p> <p>BARNA mn ~k, ~t, ~n ♦ Zoé <i>baránára</i> melírozatta néhány hajtincset. ♦ Az eladónó egy <i>barna</i> nyakkendőt ajánlott neki.</p> <p>BAROMI, BAROMIRA hsz ♦ Noé <i>baromi</i> jól játszott. ♦ <i>Baromira</i> elégedett vagyok.</p> <p>BÁTOR mn <i>bátrak, bátrai, bátran</i> ♦ Ez nem túl <i>bátor</i> részedről.</p> <p>BÁTORSÁG fn ~, ~ot, ~a ♦ <i>Bátorság</i> kell ahhoz, hogy azokba az országokba utazzon valaki.</p>	<p>MINE [min] n fn ♦ Aujourd'hui il n'y plus que très peu de <i>mines</i> qui fonctionnent.</p> <p>BOÎTE DE NUIT [boát dō nui] n fn ♦ Noé est un habitué de cette <i>boîte de nuit</i>.</p> <p>AGNEAU [ányó] h fn (tsz: AGNEAUX [ányók]) ♦ Je ne mange jamais de l'<i>agneau</i> ou du veau, je préfère la volaille.</p> <p>AMI, AMIE [ámi, ámi] h/n fn ♦ Mon meilleur <i>ami</i> est toujours célibataire. ♦ Quand ma voiture est tombée en panne, j'ai appelé mon <i>amie</i> Zoé en premier.</p> <p>AMICAL, AMICALE [ámikál, ámikál] (h tsz: AMICAUX [ámikók]) ♦ Les deux équipes se sont rencontrées en match <i>amicale</i>.</p> <p>BRUN, BRUNE [brű, brűn], MARRON [márű] ♦ Zoé s'est fait faire quelques mèches <i>brunes</i>. ♦ La vendeuse lui a conseillé une cravate <i>marron</i>.</p> <p>VACHEMENT [vásmä] ♦ Noé a <i>vachement</i> bien joué. ♦ Je suis <i>vachement</i> content.</p> <p>COURAGEUX, COURAGEUSE [kurázsű, kurázsűz] ♦ Ce n'est pas très <i>courageux</i> de ta part.</p> <p>COURAGE [kurázs] h fn ♦ Il faut du <i>courage</i> pour aller dans ces pays-là.</p>
--	---